

Advokaadibüroo Sorainen partner **Karin Madisson** nendib, et väikeomanikud vajaksid kaitset, kuid on ise liiga passiivsed. Aga kuidas sa oled aktiivne, kui sul on tühipaljas «kõhutunne», et mäng ei ole õiglane?

Eesti äri väiksed Peetrid

Sei suvel on palju kirjutatud õigusloome ja poliitika tegemise heast tavast. Advokaadina lisaksin kolmandat vähemalt sama tähtsa märksõna: aktsionäride/investorite hea tava. Viimastel aastatel on üheks suuremaks probleemiks tõusnud suuromanike ja väikeaktsionäride läbisaamine. Majandusliku koostöö ja arengu organisatsioon OECD on rõhutanud, et väikeaktsionäridel peaks olema võimalik oma huvide kaitsmisele vastu seista. Samuti peaksid nõukogu liikmed ja tippjuhid alati näitama, kui neil on tehinguid tehes isiklike majanduslike huvideid – ükskõik kas otse, kaudselt või kolmandate poolte vahendusel. Eestis need põhimõtted nii selgelt aga ei kehti.

Meeldisse jõuab üha enam näited ühingute või enamusomajaku käitumisest, milles tekivad väikeaktsionäride kaitses seonduvad küsimused. Näib, et iga aasta toob uue Lätiko, Kaveli, Sisustaja, Optiva panga, Eesti Telekom, BLRT või Normaga sarnase kaase, kus väikeaktsionärid ei saa ega taha kuidagi nõustuda sellega, kuidas suuraktsionär tegutsseb. Kohtusse on jõudnud siiani enamikus kahjuks vaid vaidlused, kus vähemuse aktsiadel on madala hinnaga sundlõpetused, kuna selle osas eksisteerivad selgemaad reeglid. Samalaadse lõpptulemusega meetmeid kasutavad suuraktsionärid teisiigi.

Ma ei ütle, et väikeaktsionäri havid on olulisemad kui suuraktsionäri omad, vaid et need peavad olema võrdsed.

Praktika on näidanud, et peamiseks vahendiks väikeaktsionäride huvide kaitsmiseks on hoopis äriühingute kapitali suurendamine, väikeaktsionäride aktsiate märkimise õiguse välistamine, dividendide maksmata jätmise, informatsiooni andmata jätmise, tehingud seotud pooltega, äritegevuse ja kasumi suunamine teise ühingu, ühingu kuulivate oma aktsiate või muu vara omandamine aktsionäri poolt jne.

Enamasti käivad näiteks kapitali suurendamine ja dividendide maksmata jätmise käsitamiseks, viimasega nõrgestatakse vähemuse huret ja viimane loeb antakse tihti kapitali põhjendamatult suurendamisega, milles vähemusel pole jõudu ega tahtmist osaleda. Paljudel juhtudel viib survestamine ja omavoli selleni, et väikeaktsionärid ei näe muud väljapääsu kui aktsiad naeruväärse hinnaga suuraktsionäridele voodandada.

Võib väita, et paljudel juhtudel on äri seisukohast tegemist JOKK-skeemiga – sellised otsused ongi omanike pädevuses ja enamuse võim kehtib, kuid tänapäeva ärimaailmas peaks arvestama ka õigluse kui igati olulise argumendiga. Näiteks ei saa õiglaseks pidada seda, kui nn investoreinguvajaduse siiki all suurendatakse kapitali, et seejärel korraldada vähemusaktsionäri aktsiate sundlõpetamine.

Keeruline on vastata küsimusele,

mida sellisel juhul teha. Esmajärgul oleks lahendus üldprintsiipide tasandil justkui olemas: äriühingu omanikud peavad omavahelistes suhetes järgima hea usu põhimõtet ja arvestama üksteise õigustatud huve. Õigusi teostada ei ole lubatud viisil, mille eesmärgiks on tekitada kahju teisele isikule. Aktsionäride suhte osas seda üldprintsiipi aga lahti kirjutatud pole ning kuidas kohus seda mõistab, on etteaimamatu.

Mõnadan, et seadusandja peab väga hoolikalt kaaluma, kas ja mil määral omandisuhete reguleerimise sekkuks. Seega, seadusega ette kirjutada, et palju tuleks näiteks maksta dividende, ei oleks õigustatud, kuna see võib kahjustada ühingu arengut. Samas ei tohiks olla ka võimalik olukord, kus teise isiku huve pahahtlikult ja süstemaatiliselt rikutakse.

Nii polegi väikeaktsionäridel suurt midagi teha. Äriliste JOKK-skeemide kohtus vaidlustamine on kallis ja tõendamise keeruleine. Samuti on väikeaktsionäri oma väidete tõendamisel alati enamusaktsionärist nõrgemas positsioonis, sest neil on vähem infot. Asja teeb veel raskemaks see, et Eestis on pea võimatu esitada nn klassihagisid, kus väikeaktsionäride nimel saab hagi kohtusse esitada üks akt

sionär või aktsionäride huvide eest seisev organisatsioon ning kohtuasja aetakse kõigi hüvanguks.

Meeldis on ka viidatud, et üks suur probleem väikeomanike kaitses valdkonnas on just viimaste passiivsus. Aga kuidas sa oled aktiivne, kui sul on tühipaljas «kõhutunne», et mäng ei ole õiglane? Passiivsus on mõistetav, sest üldnormide pinnalt hagi esitada on väga riskantne ja võimalikku lahendust võimatu prognoosida.

Märk muutusest võib olla hiljutine Pere Leiva kaasus (RK otsus nr 3-2-1-7-10), kus riigikohus ütles, et tegutsemise äriühingu või selle majandustegevuse üle kontrolli haaramise nimel võib olla õigusvastane isegi siis, kui eesmärgi saavutamiseks kasutatakse vahendeid, mis seadusega otseselt vastuolus ei ole, aga seda tehakse ebasuure vahenditega teiste aktsionäride või osanike arvel. Seega on kohus sel-

gelt välja öelnud, et JOKK-skeemid võivad olla siiski seadusvastased! See peaks andma väikeaktsionäridele uut lootust.

Sei viib aga jällegi küsimusele, kas ühiskond vajab selgemaid juhi- ja tegevusjuhendeid, kuidas sellistel juhtudel käituda ning kas väikeaktsionärid vajavad rohkem riigi kaitset. Need juhisel aksid ka kohtunikele sisustada üldprintsiipe ja anda vastuse küsimusele, mida ikkagi tähendab aktsionäridevahelises suhtes üksteise huvidega arvestamine.

Heaks näiteks selles valdkonnas on hea ühingujuhtimise tava (leitav finantsinspektsiooni kodulehel regulatsioonide all soovituslike juhendite seas), mis kehtib börsil noteeritud äriühingutele. Selle järgi peab näiteks kontrolliv aktsionär hoiduma nii üldkoosolekul kui ka ühingu juhtimise korraldamisel teiste aktsionäride õiguste põhjendamatult kahjustamisest ega tohi kuritarvitada oma positsiooni. Samuti leiame vastavaid printsiipe mitme riigi seadustest või kohtupraktika ja ka rahvusvaheliste organisatsioonide kujundatuna.

Seadusandjal tasuks tõsiselt kaaluda, kas oleks mõistlik midagi sarnasust kehtestada ka mittebörsiühingute aktsionäridevahelises

suhtes. Samuti kas peaks olema seadusega tagatud vähemusaktsionäri piisav informeeritus ja enamusaktsionäri kohustus selgitada vähemalt neid otsuseid, mis mõjutavad omandisuheteid.

Ei saa ju väita, et eelnimetatud hea tava kahtlustab kuidagi ühinguid või et mittebörsiühingute väikeaktsionärid oleksid rohkem võimelised oma õiguste eest seisma ega vaja seotut riigi kaitset kuritarvituse eest.

Jääb arusaamatuks, miks enamusaktsionärid on muutunud nii ahneks, et endale lubatakse tegutsemist suhteliselt «hallil alal», kuigi ühingute varaline seis võimaldaks käituda ka teisiti.

Arvestades, kui palju on Eestis ühinguid, kus on väikeaktsionäre, kelle huve eelnevalt mainitud probleem otseselt puudutab, ei ole tegemist teisejärgulise küsimusega. Mõnadan, et probleem on sätestitud kompleksseeritud, kuid seda enam peaks selle küsimusega tegelema ka riigikooli tasandil ja mitte jääma lootma, et selgus tuleb kohtust. Viimane on teatavasti aeganõudev ja kulukas, mistõttu ei ole see kõige asjasse puutuvatele isikutele võimalik ja enamik selliseid vaidlusi ei jõua kohtusse. See oleks Eestile hea võimalus näidata ennast kohana, kus riik investori eest ka tegelikuses hoolitseb.

Ma ei ütle, et väikeaktsionäri havid on olulisemad kui suuraktsionäri omad, vaid et need peavad olema võrdsed. Samuti ei taha visata kivi nende ühingute kappasada, kus asjad on korras ja omavaheline suhtus on lugupidav. Onnaks on neid ühinguid Eestis tunduvalt rohkem ja neile ei tohiks kindlasti minna regulatsioon kehtisemaks, kuna ei ole õige karistada häid mõne halva tõttu.

Jääb arusaamatuks, miks enamusaktsionärid on muutunud nii ahneks, et iga hinnaga soovikse oma vara kasutada ja lubatakse endale suhteliselt «hallil alal» tegutsemist, kuigi ühingute varaline seis võimaldaks käituda ka teisiti. Tihti on selline tegutsemine ju pikemas perspektiivis väga kahjulik kogu ettevõtte tegevusele ja mäele. Kujutage ette, kui sellistes intriigides oleks ettevõtja tahab teha näiteks aktsiate avalikku pakumist või soovib enamusomanik ärist välja astuda – milline investor julgeks sellisesse intriigides pesas se investeerida või millise sise kliima see äriühingus tekitab. Samuti milline see näitab meid välisinvestoritele, kelli investoreinguid me iga hinnaga Eestisse meeltame?

Usun, et meil oleks tunduvalt rohkem investoreinguvajadusi ka ühingu, millel on suurem omanik, kui tagatud oleks vähemusaktsionäride kaitses. See oleks sarnaselt sellele, et suured Peetrid ei saaks väikesid Peetrid näpuga seaduses järele ajades vaikima ja loobumise sundida. Vahel kipub meil meelest minema, et põhiseaduses on õiglus õigusest ettepoole asetatud.

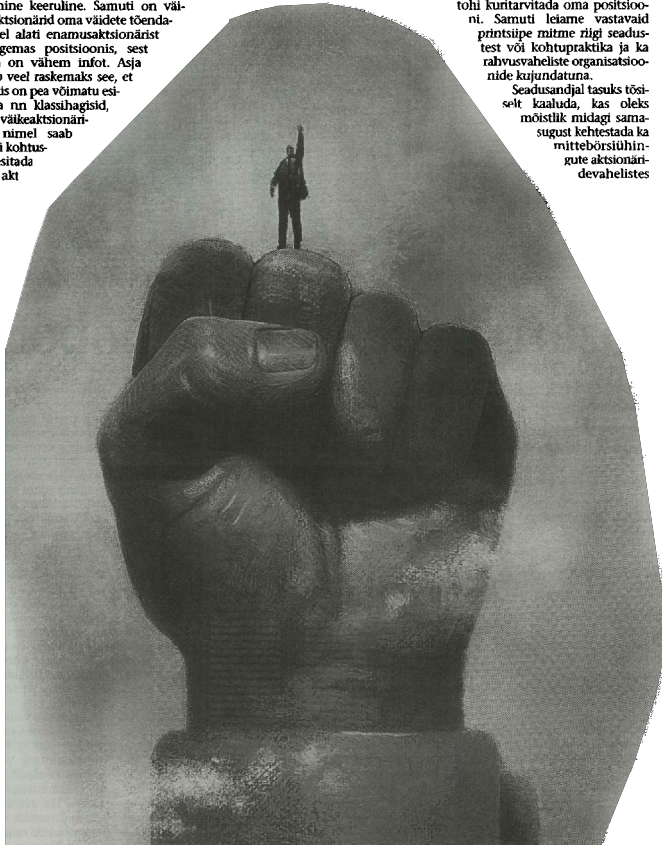

Foto: Corbis/SCANPIX

